

Els joves a l'àmbit metropolità de Barcelona. Una proposta de classificació

Jordi Nofre i Mateo

31

1. Introducció

Aquest capítol pretén presentar unes breus notes teòriques a la proposta de tipologia de joves a l'àmbit metropolità de Barcelona que s'establirà al següent capítol. En aquest sentit, es partirà d'un breu repàs a la producció bibliogràfica internacional, principalment anglosaxona. Seguidament, es prestarà una atenció especial a les línies de recerca que presenten les diferents tipologies de joves de les ciutats europees occidentals a través d'estudis quantitius i qualitius al voltant del consum d'oci. Posteriorment, es dedicarà una part del capítol a fer un repàs històric als diferents estudis contemporanis de joventut que han sorgit des de mitjans de la dècada de 1960 a l'Estat espanyol. Alhora, s'incidirà en el fet que, actualment, bona part dels estudis de joventut que es realitzen presenten deficiències conceptuals, així com una extrema fragmentació i exotització de l'objecte d'estudi.

1.1 Els estudis de joves a Europa. Les subcultures juvenils com a paradigma explicatiu

L'entreteniment de la classe treballadora anglesa, des de la Revolució Industrial, era vista per les classes dirigents d'aleshores com a principal font de vici social i declivi moral (Cunnigham, 1980). No sobta, doncs, que els primers estudis sobre joves i oci estiguessin orientats des d'una vessant criminològica. De fet, l'estudi de les subcultures de joves en el seu consum d'oci han representat un objecte d'estudi significatiu dins el món científicoacadèmic de les ciències socials i les humanitats dels Estats Units d'Amèrica i el Regne Unit, en la segona meitat del segle XX.

Segons les interpretacions que realitza Dan Laughey (2006) al voltant de l'oci nocturn dels joves anglesos a la dècada de 1930 i 1940, sembla que el primer autor que utilitza

el terme *subcultura* és Paul G. Cressey el 1932 al seu llibre titulat *The Taxi-Dance Hall*. L'autor ofereix un treball etnogràfic sobre les anomenades *taxi-dancers*, noies joves ballarines que s'oferien per contractar companys de ball (Cressey, 1932:15).

32

Ara bé, Dan Laughey (2006) situa l'origen del terme *subcultura* als EUA de la dècada de 1930, emmarcat en un nou discurs teoricometodològic contraposat a la tradició dels estudis culturals de l'Europa occidental. Així, per a la Chicago School of Sociology and Criminology¹ les subcultures tenien més a veure amb el context potencial, personal i quotidià de l'individu, i esdevenia com a objecte d'estudi principal la manera en la qual interactuaven els diferents grups subculturals (Laughey, 2006:14). En aquest sentit, el 1943 William F. White publica *Street Corner Society: the social structure of an italian slum*, mentre que el 1947 Milton M. Gordon publica "The concept of the sub-culture and its application", article que es reproduiria dues dècades després com a capítol del llibre coordinat per D.O. Arnold i titulat *The Sociology of Subcultures*. Aquest capítol escrit per Gordon constitueix el primer cop que s'utilitza i es defineix expressament el terme *subcultura*. I ho defineix com un sistema social relativament tancat i cohesionat, que tendeix a fer una anàlisi més separada de la situació amb les eines més convencionals de "classe" i "grup ètnic". Gordon, doncs, entén subcultura com una "subsecció" de la totalitat del concepte de *cultura*, considerat en termes regionals o nacionals.

Pràcticament tres dècades més tard, Ned Polsky (1971) dugué a terme una recerca etnogràfica de l'escena *beat* de la Nova York de 1960, on sostenia que les subcultures joves tenien tants objectius conformistes com "objectius socials subterranis". No ho consideraven així ni Stanley Cohen ni Geoff Stahl. En aquest sentit, el 1972 Stanley Cohen va publicar l'estudi "Folk Devils and Moral Panics" sobre els *mods* i *rockers* a la Gran Bretanya de la dècada de 1960, i hi destacava que es tractava de subcultures creades i reproduïdes per la indústria cultural, és a dir, per l'aparell ideològic dominant. Cohen simbolitza en part la tradició dels estudis culturals europeus de dècades anteriors, els quals provenien de la teoria crítica literària heretada de Denys Thompson i T.S. Eliot.

De fet, els estudis culturals anglosaxons de la dècada de 1970 van estar marcats per l'herència dels estudis socials i dels mitjans de comunicació de masses. D'altra banda,

¹ L'autor més representatiu és Edwin T. Sutherland, el qual va pertànyer a l'escola de sociologia de Chicago. Dues de les seves obres més representatives del seu pensament són "*Principles of Criminology*", publicada el 1924 per la Universitat de Chicago i "*White Collar Crime*", publicada el 1949 per l'editorial novaiorquesa Holt Rinehart and Winston.

Geoff Stahl (1976) afirmava que els diferents grups socials de joves tenien un objectiu comú quan sortien de festa: conèixer gent i aconseguir relacions sexuals eventuals. Aquesta certa desmitificació de les particularitats dels diferents grups socials de joves iniciada implícitament, i fins i tot “sense voler” per Geoff Stahl, fou considerada també per D. Hebdige el 1979 a través del seu llibre *Subculture: the meaning of Style*, on afirma que el moviment punk, sorgit a l'Anglaterra de mitjans i finals de la dècada de 1970, conformava una subcultura formada per joves bohemis de “classe mitjana blanca” (íb.).

33

Els diferents treballs publicats sobre joves i subcultures a finals de la dècada de 1970 foren estudis fortament marcats per les aproximacions estructuralistes contingudes en els treballs publicats pel Center for the Contemporary Cultural Studies de la University of Birmingham, dirigit per Stuart Hall. Cal dir que els estructuralistes europeus de la segona meitat del segle XX foren influenciats per les teories i paradigmes desenvolupats pels sociòlegs nord-americans (Hebdige, 1979:75). Així doncs, l'estructuralisme europeu va apostar per la construcció “d'espais semiòtics tancats” que definien els grups de joves de manera tancada i en contraposició a d'altres grups, ignorant les interaccions quotidianes entre joves de diferents grups socials (Laughey, 2006 :15).

La dècada de 1980, pel que fa als nous estudis subculturals, s'inicia amb la proposta de Stuart Hall de considerar les subcultures com a resistències. Ho fa a *Encoding/Decoding*, un text en el qual considera –tal com ho recollirien els seus deixebles del Center for the Contemporary Cultural Studies de la University of Birmingham– que l'edat, el gènere i l'etnicitat pertanyen a categories explicatives menors dels processos de formació de subcultures, i que la gran variable a considerar era la “classe social”.

La influència de Stuart Hall i de la seva escola ha estat i encara és avui en dia molt àmplia en els estudis socials i culturals tant del món científicoacadèmic anglosaxó com en alguns àmbits acadèmics més perifèrics, com l'hispanoamericà, el brasiler o l'italià, per exemple. On és més present i visible aquesta influència és en els treballs –escassos i de qualitat desigual– sobre oci i joves. El primer a adoptar una línia de recerca semblant a la sostinguda per Stuart Hall fou S. Frith (1983) al seu llibre *Sound Effects: youth, leisure and the politics of rock'n'roll*. Frith afirmava ben explícitament que l'establiment de relacions directes entre classe social i tipus d'oci no és fàcil, ja que els individus tenen ocupacions laborals que els reporten diferents nivells d'ingressos. Malgrat això, Pierre Bourdieu, el 1979, havia mostrat a *La Distinction* la relació existent

entre les noves classes mitjanes i l'acumulació de capital (consum) cultural i social. Més implícitament, McRobbie (1984) se situa en la línia de Frith quan afirma que música, moda i estil [de vida], eventualment, estan relacionats².

34 A la dècada de 1990, els estudis postsubculturals, tant del món acadèmic anglosaxó com del francès i italià, van adoptar dos corrents principals de pensament. El primer pretenia desmantellar l'aparell teòric construït des del Center for the Contemporary Cultural Studies d'Stuart Hall (Butler, 1989, 1990; Maffesoli, 1996). El segon apostava per realçar la utilitat del terme *subcultura* (Bennett, 1999; Weinzeirl, 2000; Singh, 2000).

D'altra banda, les relacions entre violència, joves i oci nocturn foren tractades principalment per Homel i Clark (1994) en un capítol del llibre que versava sobre la prevenció d'episodis violents als pubs novaiorquesos, i per Tomsen (1997), el qual tractava el consum d'alcohol excessiu, episodis de violència i el realçament de la figura masculina relacionada amb aquestes dues variables com a tendències a les nits d'algunes ciutats angleses. Cal dir que aquests tres autors publiquen en revistes de l'àmbit de la recerca criminològica. El primer ho fa a *Crime Prevention Studies* i el segon, a *British Journal of Criminology*. Aquest fet cal emmarcar-lo en l'herència que els estudis de joventut li deuen als seus propis orígens vinculats a la mateixa recerca criminològica.

Més enllà d'aquestes consideracions, Maffesoli (1996) afirma que el terme *distinció* ja no és vàlid en la postmodernitat perquè és propi, segons l'autor, de la modernitat. Precisament l'obra de Pierre Bourdieu *La Distinction* fou publicada originàriament el 1979, en plena eclosió de la postmodernitat. A més, la distinció social, tal com remarquen infinitat d'estudis sobre història cultural al llarg dels segles, ha estat (re) produïda per les classes dominants de cada període històric. El fet que Maffesoli negui l'existència de *distinció* avui en dia cal emmarcar-lo amb aquell corrent general de pensament postpolític (de despolitització, en definitiva) dels estudis culturals i socials postmoderns.

² El que afirma Angela McRobbie (1984) aprova la idea que, sovint, la dècada de 1980 i 1990 han estat descrites com a dècades de gran fragmentació subcultural, amb una sobreabundància d'hibridacions i de transformacions (Böse, 2003:169). En aquest sentit, es podria afirmar que hi ha hagut –i encara hi romanen– dificultats notables per explicar les transformacions més recents del sistema capitalista i les seves repercussions en l'esfera política, social i cultural. Un exemple d'aquestes dificultats explicatives és la tesi que Chambers (1985) sosté al voltant de l'eclecticisme musical d'aleshores, remarcant els estils postsubculturals i la resposta que Kong (1995) hi dona afirmant que la música serveix tant per reproduir la ideologia dominant com per expressar protesta i resistència.

Aquesta tendència dominant en el *mainstream* de les ciències socials i les humanitats, no només de països “centrals” en la producció científica sinó també en aquells perifèrics, fou implícitament denunciada per Sara Thornton, segons la qual “in fact, class is wilfully obfuscated by subcultural distinctions” (Thornton, 1995:12). I afegia, en un treball posterior, que el *clubbing* era sinònim d'exclusió social per raó de classe social (Thornton, 1996; Malbon, 1999).³ Malgrat tot, Maffesoli apunta de manera encertada com la manera de consumir també pot ser considerada com una variable explicativa de les construccions identitàries.

35

L'atreviment de Maffesoli (1996) d'anomenar la postmodernitat com *l'hora de les tribus* (homònimament a la seva publicació) fou compartida per Rob Shields (1996), el qual afirmà que la vida social de les persones està marcada per la pertinença a múltiples grups que se solapen. L'afirmació de Shields sembla demostrar la seva impossibilitat d'explicar el procés segons el qual certes pautes de consum de béns i serveis sí que poden explicar que la persona adopti la consciència –almenys temporal– de pertànyer a un grup social diferent, normalment superior.

Aquest pensament postpolític també el reproduïen inicialment David Muggleton (2000) i Andrew Bennett (2000). El primer nega l'existència de cap esfera de la societat, en què els estils subculturals puguin ser considerats com una resposta cultural, afirmant, en aquest sentit, que la postmodernitat comporta una “intensificació” de les característiques estètiques de les subcultures joves. D'altra banda, Bennett no està d'acord amb una de les tesis principals que conforma el discurs teoricometodològic oficial de la nova geografia cultural i social anglosaxona més recent, segons la qual l'apropiació simbòlica d'un determinat espai urbà per part d'un col·lectiu jove implica la formació d'una identitat suburbana.

Malgrat tot, hi ha estudis que s'allunyen de la despolitització del llenguatge postmodern, la seva il·legibilitat i les seves mancances teoricometodològiques a l'hora de realitzar anàlisis crítiques profundes de les diferents realitats socials i culturals dels joves a les ciutats europees contemporànies. Com a exemple, es podria citar el llibre editat el 2003 per David Muggleton i Rupert Weinzierl titulat *The Post-subcultures Reader*.

La línia editorial de la publicació de Muggleton i Weinzierl sosté la idea que la cultura globalitzada produeix diferències a causa dels diferents contextos quotidians dels

³ En aquest sentit també s'expressa Redhead, S. (1993;1997) i Redhead, S., D. Wynne, i J. O'Coonor (eds.) (1998). *The Clubcultures reader*. London: Blackwell.

consumidors, afirmació que fou proposada uns anys abans per Robertson (1988) i Lash i Urry (1994). A *The Post-subcultures Reader*, la repolitització del discurs teoricometodològic dels estudis subculturals sembla fer-se visible sense complexos. En aquest sentit, Geoff Stahl afirma, referint-se al moviment *mod* de l'Anglaterra de la dècada de 1960, que l'estil de vida esdevingué un tipus de resistència, postura criticada per la major part dels estudis postsubculturals de la dècada de 1990. Així doncs, i de manera molt més recent, mentre que els treballs sorgits del Center for the Contemporary Cultural Studies consideraven la classe social com a l'origen de qualsevol subcultura, actualment una bona part dels teòrics postsubculturalistes afirmen que l'origen és l'edat, el gènere, l'etnicitat i, en última instància i pràcticament de manera marginal, la classe social.

1.2 Els estudis de joves a Espanya: de l'ortodòxia marxista a una despolitització del discurs

El primer que cal destacar entorn del naixement dels estudis sobre joves a l'Estat espanyol és el retard de varies dècades, respecte dels Estats Units d'Amèrica i Anglaterra, en matèria de recerca sobre la joventut. Les raons cal buscar-les en l'aïllament acadèmic promogut pel règim feixista de Franco. Malgrat la teòrica autarquia intel·lectual, la fornada d'investigadors i professors que s'incorporaren a la universitat a la dècada de 1960 va establir contactes amb el món acadèmic internacional. Aquest fet és prou significatiu per considerar-lo fonamental en el naixement dels estudis de joventut a Espanya, van importar idees, conceptes, metodologies i marcs teòrics de França, Anglaterra i els Estats Units, fonamentalment.

El 1967, Sebastián Trías Mercant va publicar l'article titulat "Apuntes para una clasificación de grupos juveniles" a la *Revista del Instituto de la Juventud*. En la seva recerca, Trías Mercant classificava de manera lògica els diferents grups socials de joves. Per dur a terme aquesta classificació, el filòsof mallorquí establí uns criteris generals per a la sistematització dels grups de joves. El primer criteri es referia a les diferències de pertinença de classes. El segon criteri considerava que la joventut reacciona sempre de la mateixa manera enfront de les pressions de la societat.

Així, Trías Mercant identificava tres grups de joves: aquells englobats en una "inadaptació positiva", com els escoltes; aquells emmarcats en una inadaptació positiva-negativa, com els *ye-yés*, símbol d'aquella nova societat del consum (Feixa, 2004); i aquells

joves emmarcats en una inadaptació negativa, com els *teddy-boys* (amb índexs de delinqüència significatius), els *beatniks*, els *rockers* i els *mods*.

Des d'un altre punt de vista força diferent al de Trías Mercant, María Luisa Melgar va publicar el 1971 *La juventud actual y el fenómeno hippy*, on considera que cada període històric de la societat genera diferents manifestacions juvenils i diferents formes de ser jove. Per a Melgar, la joventut és un nou sector social, desvinculat dels valors estructurants, com la classe social. Alhora, considera que la joventut s'enfronta a la societat generant unes respostes polítiques, en el cas del "moviment juvenil", i simbòliques, com els *hippies*.

37

La introducció de la variable política en l'estudi de Melgar troba la seva raó de ser en la crisi política interna del règim feixista que va precedir la mort del dictador. D'entre les causes que addueix María Luisa Melgar a l'eclosió d'aquestes respostes polítiques des de la joventut, cal destacar-ne dues: un futur incert pel perill generat per la Guerra Freda i la pèrdua de valors i la deshumanització de la persona. El fet que Melgar justifiqui una certa politització dels grups socials de joves de l'època cal emmarcar-la en la tendència anglosaxona de considerar la ideologia política col·lectiva dels joves com a variable estructural de les subcultures protagonitzades, principalment, per joves de classe treballadora.

Més enllà dels primers estudis teòrics realitzats des de l'àmbit acadèmic espanyol, el 1974, el sociòleg valencià Ernest Salcedo va publicar "Integrats, rebels i marginats. Subcultures juvenívoles al País Valencià", un dels primers estudis empírics realitzats a Espanya sobre joves. Per a Salcedo, hi havia, a principis de la dècada de 1970 al País Valencià, tres grans tipus de subcultures juvenils segons l'origen social, la ideologia política, el consum cultural, l'estètica, la sexualitat i l'amistat.

El primer és, segons Salcedo, la subcultura juvenil integrada, la qual es caracteritza per l'adaptació dels joves a la nova societat del consum teoritzada per Baudrillard (1970). En segon lloc, les subcultures juvenils rebels, les quals compten amb la participació dels joves desviats (des de bandes de suburbis fins a delinqüents professionals); la insurrecció juvenil, la qual agrupa a joves universitaris de classe mitjana i mitjana-alta, els quals manifesten un ressorgiment polític i ideològic en el context del final de la dictadura feixista; els joves burgesos, els quals associen resistència a bohèmia; i la divina acràcia, formada per aquells joves de famílies burgeses conservadores que promouen petites rebel·lions suposadament d'esquerres. Per acabar, i tornant als tres

grans grups identificats per Ernest Salcedo en la seva recerca sobre els joves al País Valencià, cal citar les subcultures juvenils marginades, en les quals cal destacar la seva situació com una actitud-resposta del conjunt de la societat.

38 Durant els últims anys del règim feixista, l'arribada de nous productes culturals de masses, especialment anglosaxons, sobretot amb l'arribada de la democràcia, afavoreix la transnacionalització de les subcultures juvenils. Alhora, també s'apropien de referents locals, especialment en aquells territoris ibèrics perifèrics amb reivindicacions d'autogovern, com Euskadi i Catalunya. Si bé a la dècada de 1960 i 1970 les imatges juvenils que es proposaven podien ser considerades com a metàfores de noves formes d'entendre la vida diferents a les reproduïdes pels aparells ideològics de l'Estat, les cultures juvenils de la dècada de 1980 s'havien convertit en "simples formes de consum" (Feixa, 2004), sense cap connotació rebel ni cap proposta de canvi social associada.

En aquest sentit destaca la recerca d'Oriol Romaní (1982) al voltant de la periodització del consum de cànnabis a la Barcelona de la segona meitat del segle XX. Romaní classifica els joves segons el consum que en feien. Hi diferencia els *grifotas*, vells consumidors de cocaïna de classe baixa; els *rockers*, els quals mostren signes de disconformitat amb l'ordre polític i social establert, fonamentalment, a través del consum d'una estètica determinada, i els *hippies*, joves de classe mitjana que començaven a construir una contracultura autòctona.⁴

A mitjans de la dècada de 1980, els estudis de subcultures juvenils s'enfoquen progressivament en l'oci dels joves. El 1985 Gil Calvo i Helena Menéndez publiquen el llibre titulat *Ocio y prácticas culturales de los jóvenes*. Aquesta publicació marca un punt d'inflexió, establint un abans i un després en els estudis sobre joves a Espanya. Els autors afirmen que els joves de la dècada de 1980 dedicaven més temps i invertien més recursos econòmics en les seves activitats d'oci, fet que comporta que el poder adquisitiu dels joves i la seva posició social tornessin heterogènies les seves pràctiques de lleure.

Per a Gil Calvo i Helena Menéndez, l'estructura social és la que determina la cultura d'oci de forma desigual. I, en última instància, l'economia és la que condiciona les diferències entre les conductes culturals dels joves. En aquesta nova via de recerca sobre joves i oci s'emmarca l'estudi de Muñoz (1985) sobre la nit madrilenya, en què

⁴ Per a més informació, vegeu Nofre, J., 2009.

classifica els joves segons el consum musical en relació amb l'oci nocturn, determinant l'existència de *punks, after punks, rockers, mods, technos, macarres* i *babosos* (Muñoz, 1985, 37,55).

El 1989, Fèlix Rodríguez edita *Comunicación y lenguaje juvenil*, en què exposa que el que permet classificar els joves no és simplement l'estètica sinó més aviat el seu estil de vida en què la mateixa estètica n'és una visibilització. Aquesta tesi la sosté també Rivière (1989), posant èmfasi en l'ús de les marques de moda per part dels joves per tal de reproduir una identitat col·lectiva. En aquest sentit, cal destacar la tesi de Ruiz (1994), afirmant que els *pijos* –incondicionals dels grans magatzems– esdevenen la tribu hegemònica de la dècada de 1990.

39

Durant l'última dècada del segle XX, els estudis sobre joves realitzats des del món acadèmic espanyol comencen a explicitar la despolitització dels joves, aspecte criticat implícitament en el desenvolupament de la tipologia de joves a Barcelona i el seu àmbit metropolità proposada al capítol següent. D'altra banda, i especialment en aquelles publicacions aparegudes a partir de la meitat de la dècada de 1990, l'objecte d'estudi es fragmenta enormement i es perd l'enfocament integrat entre classe social i joves, només esdevenint atractius (i rendibles) els estudis sobre grups "exòtics", és a dir, aquelles tribus urbanes tals com *okupes, skins, raves*, etc.

El motiu de tot plegat és la mediatització del concepte joves als mitjans de comunicació de masses i la interrelació, a voltes intencionada, a voltes esdevenien estratègies de pressió des de sectors dirigents de la ciutat central, entre violència, drogues i joventut. En aquest context cal situar el llibre de Pepe Colubi, publicat el 1997, titulat *El ritmo de las tribus urbanas*, una aproximació històrica a la presència d'aquestes "tribus" al territori espanyol. Colubi distingeix setze tribus urbanes diferents mitjançant la identificació amb artistes o bandes musicals autòctones, aspecte no exempt d'una certa falta de rigurositat científica, tot i el seu atreviment metodològic gens menyspreable.

Durant els últims vuit anys els estudis de joves a Espanya han estat marcats per una excessiva exotització dels grups socials estudiats (*okupes, skins, raves*). En aquest sentit destaquen les etnografies centrades en les rutes de l'èxtasi (GAMELLA i ÁLVAREZ, 1997), els estudis sobre l'emergència de nous estils alternatius (FEIXA et al., 2002; ROMANÍ i FEIXA, 2002a), i estudis sobre l'impacte de les cultures juvenils a la vida quotidiana dels joves (LASÉN, 2000; FEIXA et al. 2002b; RODRÍGUEZ et al., 2001, 2002a, 2002b; LÓPEZ, 2003).

Pràcticament la totalitat dels estudis sobre joves realitzats recentment conceben els individus que conformen els diferents grups socials de joves com a membres despolititzats. Aquest és un dels grans errors que arrossegueuen els estudis culturals i socials a Espanya, fet que hauria d'emmarcar-se en un gir cap al conservadorisme que significa el postmodernisme (Habermas, 1982).⁵ El magnífic estudi dirigit per Carles Feixa (2004) pateix, però, les deficiències que s'han anat exposant al llarg del text. El mateix estudi adverteix al lector que només hi són recollits de manera parcial i fragmentada aquelles cultures juvenils "exòtiques", "marginals" i caracteritzades en algun moment de la història per fets violents altament mediatitzats.

Tot i així, tant a l'estudi dirigit per Carles Feixa com a la resta d'estudis publicats fins al moment, no es consideren aquells individus del col·lectiu immigrant extracomunitari que, per una raó o una altra, formen part de col·lectius de joves amb una presència significativa d'autòctons. Alhora, i fins fa relativament poc, no s'ha tingut en compte el joves descendents d'immigrants espanyols residents als suburbis de Barcelona.

En aquest sentit cal destacar el treball de Jordi Nofre, publicat per la Fundació Rafael Campalans, i titulat "Resistències culturals als suburbis de Barcelona. Una aproximació qualitativa al fenomen dels *cholos* i les *cholas* des de la nova geografia cultural". En aquesta recerca es fa una descripció i una anàlisi qualitativa detallada del grups dels *cholos* i *cholas*, joves de 13 a 25 anys, residents als suburbis de Barcelona, que s'apropien d'elements de l'ètica i l'estètica gitana per construir un discurs i unes pràctiques de contestació a l'hegemonia politicocultural conservadora catalanista (re)produïda des de la ciutat central i reivindicant una certa alteritat suburbana.

1.3 Unes últimes consideracions

El pes social dels joves s'està desplaçant cada vegada més cap a la nit. Els joves l'utilitzen com un espai de relació i diversió, en contraposició al dia, on el temps lliure està marcat per les responsabilitats. Alhora, l'oci nocturn comporta la (re)producció de relacions personals –creant sentiment de pertinença col·lectiu i d'identificació amb el grup– i

⁵ Per a una aproximació a les tesis de Jürgen Habermas en aquest aspecte, consulti's el capítol introductor de Nofre, J. (2008). "L'agenda cultural oculta. Una deconstrucció de l'oci nocturn de Barcelona i els seus suburbis". Tesi doctoral inèdita. Departament de Geografia Humana. Universitat de Barcelona.

l'ocupació d'un temps i d'un espai que els són propis que els fa diferents dels adults i dels infants. L'oci nocturn d'arrel consumista n'és l'eix vertebrador, alhora que l'ús juvenil de la nit és divers, així com el col·lectiu jove és certament heterogeni.

L'oci nocturn ha esdevingut recentment un dels marcs de (re)producció social dels joves més importants, alhora que és on es visibilitzen, de manera més transparent, les friccions subculturals entre diferents grups de joves. L'estudi de l'oci nocturn de Barcelona i els seus suburbis corresponent a la tesi doctoral de Jordi Nofre (2008) així ho expressa, suggerint, fins i tot, que nombrosos elements estètics i ètics identificats històricament amb grups socials de joves ben definits, avui dia són apropiats per altres grups socials a través del consum cultural. Resta la consideració de la "classe social" com a categoria analítica pràcticament invariable en la delimitació i definició dels actuals grups socials de joves, tal com es veurà al capítol següent.

41

2. Presentació

Fins fa una dècada, els estudis sobre joventut han ocupat un lloc força marginal en la producció científica i acadèmica tant a Catalunya com a Espanya. És a partir de la consolidació del *cultural turn* en les ciències socials que la producció bibliogràfica sobre joventut ha experimentat un creixement notable, gràcies, sobretot, a les necessitats d'entendre una nova escena derivada de múltiples i noves dinàmiques socioeconòmiques, polítiques, culturals i religioses contemporànies. Malgrat la necessitat de dotar d'un nou cos teòric i metodològic a les ciències socials, i més concretament als estudis sobre joventut, sembla que la posició social ha quedat arraconada en un segon terme com a variable explicativa de l'estructura espacial dels joves.

Així, en l'àmbit internacional destaquen publicacions periòdiques com *Journal of Youth Studies*, la qual tracta, molt especialment des dels últims deu anys, la construcció de la identitat dels joves, l'ús del temps d'oci, el consum i el comportament politicoelectoral, entre d'altres. A Espanya i Catalunya, les línies de recerca sobre joventut actuals són força similars a les de l'àmbit científic anglosaxó. En aquest sentit, destaca el número 64 de la *Revista de Estudios Juveniles* de l'*Instituto Nacional de Juventud de España (INJUVE)*, on hi apareix un article de Karine Tinat, de la Universitat de Borgogne, titulat "Pijos/as. Una cultura juvenil de identidad social fluctuante". En aquest article, l'autora francesa tracta sobre l'estil de vida i la territorialitat d'aquest grup social de joves en el cas de Madrid i la posició social hi apareix com a variable explicativa tot i

que de categoria menor. Malgrat tot, ni la resta de col·leccions d'estudis de l'INJUVE ni de l'Observatori Català de Joventut contenen cap investigació que faci referència a l'establiment d'una sistematització dels grups socials de joves de les àrees urbanes del país.

42 Aquest capítol pretén mostrar una visió sintètica de conjunt de la composició i estructura de l'espai social dels joves a la ciutat de Barcelona i el seu àmbit metropolità. En aquest sentit, les veus que transmeten l'arribada d'un nou comportament dels electors joves basat en la valoració d'aspectes *postmaterialistes*, intangibles, tendeixen a arraconar i etiquetar com a anacròniques les anàlisis més economicistes, basades en la lluita de classes. Aquest capítol aposta per considerar ambdues teories com a vàlides i simultànies alhora, tot i que la significació de cadascuna varia segons el grup social considerat.

Així doncs, es consideraran els adolescents (13-17 anys), els joves (18-25 anys) i els joves-adults (26-35 anys) residents i/o usuaris habituals de l'àrea metropolitana de Barcelona. D'altra banda, s'ha optat per un clar eclecticisme metodològic per tal d'entreveure aquella informació que, per la seva pròpia naturalesa, no apareix visible en els estudis quantitius consultats. En aquest sentit, s'ha optat, doncs, per privilegiar unes activitats, uns llocs i temps significatius per a cada un dels grups socials citats en l'estudi. Alhora, s'han seleccionat aquests grups socials partint de la seva visibilitat i a la seva representativitat en el conjunt de l'espai social metropolità, tant a nivell espacial (és a dir, segons la seva significació física i simbòlica en àrees amb forta concentració d'un determinat grup social), com a nivell social, segons la significació de l'espai social metropolità en l'estructura mental col·lectiva.

3. Consideracions generals

Establir una tipologia de joves d'un territori determinat demana establir unes consideracions generals per tal de facilitar una aproximació teòrica al fenomen. Alhora, cal tenir present el grau de generalització i subjectivitat que li és intrínseca a qualsevol aproximació a la realitat social. En aquest sentit, l'enorme complexitat del fenomen urbà contemporani demana una certa sistematització i síntesi si s'aposta per una explicació integrada del mateix. Així, la dualitat que conformen els conceptes de *ciutat central* i *perifèria*, tot i ser resultat –en última instància– d'una construcció mental absolutament subjectiva, permet explicar la realitat del fet urbà i els seus fenòmens associats de manera senzilla i efectiva. De manera anàloga a aquest recurs

de la geografia urbana, aquest estudi parteix de la simplificació de la societat en grups socials centrals i grups socials perifèrics. La diferència bàsica entre el primer i el segon grup rau en el fet que el primer està format per aquelles persones –o petits col·lectius– que creen, participen i/o es beneficien de les noves i més recents tendències polítiques, econòmiques i culturals ben establertes.

D'altra banda, aquesta aposta per la dualització del fenomen social dels joves de l'àrea metropolitana de Barcelona és vàlida per a tota escala d'anàlisi, tant supramunicipal com inframunicipal. D'altra banda, aquest estudi es basa en la consideració que la naturalesa de la dualització també varia segons l'escala de l'anàlisi, i que la relació entre el concepte de *grup social central* i el centre geomètric d'un determinat espai urbà no cal que es produeixi. Tanmateix, es parteix del fet que no es poden establir de manera exacta els límits de cada un dels grups socials de joves (Clarke, 1981). Tot i així, es pot realitzar tant una aproximació quantitativa a partir de la diferenciació dels nivells de capital econòmic i els seus mecanismes d'acumulació, com una aproximació qualitativa, basant-se, en aquest cas, en la consideració dels nivells de capital cultural i social dels individus i, per tant, d'un determinat grup de "similars".

43

Finalment, l'estètica pot ser considerada com un mecanisme de distinció social i com a mecanisme també de reproducció ideològica. La consideració de l'estètica com a variable d'anàlisi permet arribar a espacialitzar i cartografiar les pràctiques quotidianes dels diferents grups socials, tal com suggereix Muggleton (2000) quan afirma que la postmodernitat comporta una intensificació de les característiques estètiques de les subcultures joves.

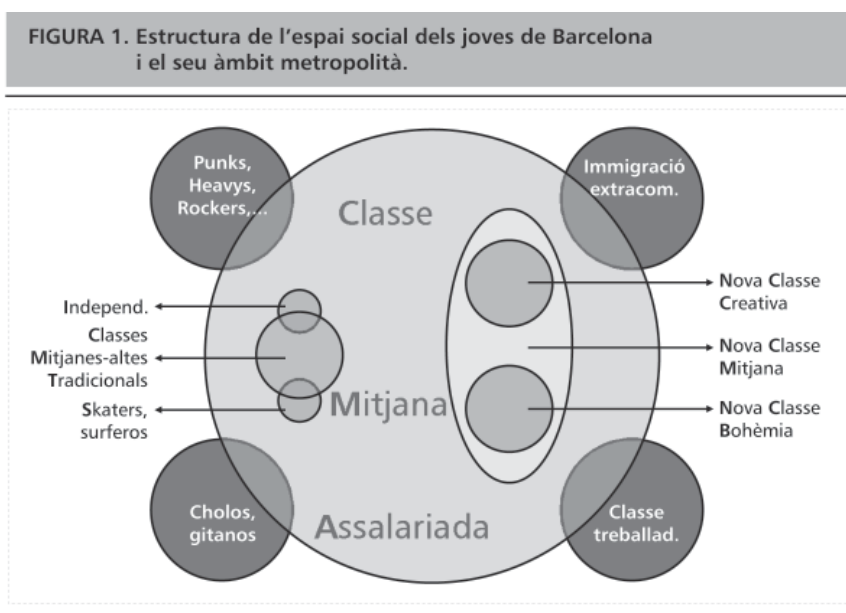
4. La tipologia i l'estructura de l'espai social dels joves a l'àrea metropolitana de Barcelona. Una visió de conjunt

Sovint, els anys 80 i 90 del segle XX han estat descrits com a dècades de fragmentació subcultural, amb una sobreabundància d'hibridacions i transformacions (Böse, 2004). En aquest context, els estudis en matèria de joventut han anat tendint a centrar-se en el que s'han anomenat *neotribus* (BENNET, 1999; SINGH, 2000; WEINZERL, 2000, 2004). Fins i tot, alguns autors suggereixen que avui dia les cultures juvenils s'estructuren d'una manera més complexa que la dicotomia *mainstream monolític vs. resistència subcultural* (MUGGLETON, 2004). Ara bé, també seria interessant considerar la possibilitat que aquesta aposta per considerar l'espai cultural (i social, en darrera instància) dels joves com a

extremament fragmentat, també sigui una deserció expressa, voluntària, a l'hora de reformular el discurs marxista en matèria d'estudis sobre cultura i joventut.

És per aquest motiu que, per tal d'afrontar la gran complexitat i fragmentació de la realitat juvenil metropolitana de Barcelona, s'ha optat per simplificar-la i representar la seva estructura social de manera abstracta, tal com es mostra en la següent figura:

44

Font: Elaboració pròpia (2008)

Una primera observació que caldria apuntar és que aquesta representació gràfica parteix de l'escala metropolitana. Així, i tal com s'ha apuntat anteriorment, cal considerar que la composició d'aquesta estructura varia segons l'escala d'anàlisi i l'espai urbà considerat. A escala metropolitana –i també per al cas de la ciutat de Barcelona en el seu conjunt– el centre de la figura es troba ocupat per una base àmplia de classe mitjana urbana assalariada. En aquesta posició central hi destaquen, alhora, els dos grups socials dominants econòmicament i culturalment, segons l'*Enquesta Metropolitana de Barcelona*, corresponent a l'any 2000: la nova classe creativa i la nova classe bohèmia, els quals formen part de la nova classe mitjana.⁶

⁶ Sobre la nova classe creativa, vegeu Florida, R. (2000;2004). Sobre la nova classe bohèmia, vegeu Lloyd (2000). Sobre la nova classe mitjana, vegeu, Bourdieu, P. (1979), Featherstone, M. (1991), Ley, D.(1997), Butler, T. (1997), Wynne, D. (1998), Goss, J. (1999), Greenberg, M. (2000) i Boschken, H.L. (2003).

Situats perifèricament, tot i que de manera molt relativa, es localitzen certs grups socials de joves els quals, independentment de la seva posició social, ocupen aquesta perifèricitat partint de la seva ètnia, la seva estètica, la seva ideologia o, sobretot, d'acord amb el seu estil de vida. De fet, Derek Wynne (1998) apunta com el consum ha esdevingut recentment la principal raó de localització d'identitats contemporànies. En aquest sentit, s'han identificat quatre grans grups socials perifèrics: els immigrants extracomunitaris, els *cholos*⁷, la classe treballadora autòctona i els grups minoritaris de base fonamentalment estètica (*punks, okupes, rockers, heavys, indepes, skaters, gòtics...*) i que majoritàriament pertanyen a capes mitjanes de la societat metropolitana.

La relativització de la perifèricitat d'aquests grups ve, d'una banda, de l'emulació dels comportaments culturals de la nova classe mitjana per part dels grups perifèrics, tal com suggereix molt tímidament *l'Enquesta Metropolitana de Barcelona* corresponent a l'any 2000. D'altra banda, la classe mitjana assalariada comença a compartir les mateixes problemàtiques socioeconòmiques associades als grups perifèrics i a les classes treballadores de l'àrea metropolitana de Barcelona. Efectivament, eclosionen problemàtiques socials transversals, fet que comporta l'eclosió de problemàtiques urbanes no només adscrites a un espai urbà determinat, concret, sinó d'àmbit metropolità i nacional català.

4.1 L'escala d'anàlisi, variable clau

Una anàlisi crítica de les diferents dades estadístiques aportades per diferents fonts d'informació sobre consum i hàbits culturals de joves de l'àrea metropolitana de Barcelona, així com de la seva posició social, permeten suggerir que l'estructura de l'espai social dels joves ve determinada, com ja s'ha apuntat anteriorment, per l'existència d'uns determinats grups socials "centrals" i altres "perifèrics". Malgrat tot, aquesta disposició en l'espai social no és homogènia en tot l'àmbit metropolità. A tall d'exemple, un treball de camp qualitatiu dut a terme des de desembre de 2004 al barri de La Torrassa de l'Hospitalet de Llobregat permet entreveure clares diferències entre l'estructura de l'espai social d'aquest barri en concret i l'estructura en l'àmbit metropolità.⁸

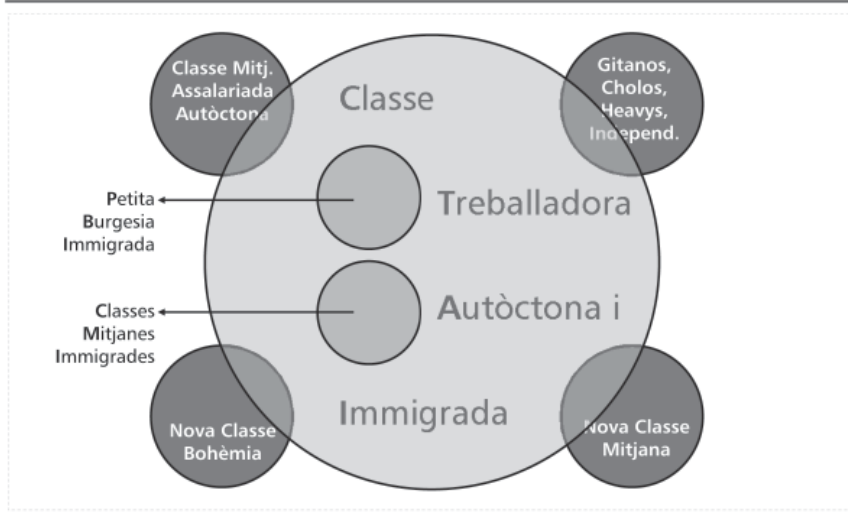
⁷ Aquest terme serà definit més endavant en aquest mateix capítol. Per a més informació, vegeu: Nofre, J. (2008a). *Resistències culturals als suburbis de la Barcelona del segle XXI. Una aproximació qualitativa al fenomen dels cholos i les cholas des de la Nova Geografia Cultural*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans (a la premsa)

⁸ Els primers resultats sobre aquest treball de camp qualitatiu es poden trobar a Nofre, J. (2006a) "El problema de la vivienda y la inmigración en la periferia de Barcelona. El caso de La Torrassa", a Carreras, C. (coord.). *Barcelona - Sao Paulo, cara a cara. Procesos metropolitanos a la hora de la globalización*. Barcelona: Da Vinci. P.185-96

En aquest cas, l'estructura de l'espai social dels joves de La Torrassa està formada per una complexa suma de minories socials. Algunes presenten una significació superior a causa de les seves pràctiques socials quotidianes amb el que tant la col·lectivitat com els individus que en formen part adquireixen una visibilització superior. El grup esdevé "central" en la quotidianitat del barri.

46

FIGURA 2. Estructura social dels joves del barri de La Torrassa de L'Hospitalet de Llobregat.

Font: Elaboració pròpia (2008)

En el cas de La Torrassa, els grups socials "centrals" estan formats per adolescents i joves immigrants extracomunitaris d'origen llatinoamericà fonamentalment, i una nova classe mitjana, fins i tot petit burgesa, d'origen extracomunitari, formada per joves-adults paquistanesos i xinesos (en l'àmbit del comerç i serveis) i sud-americans (en l'àmbit de la construcció). En canvi, els adolescents, joves i joves-adults pertanyents al grups dels *cholos*, gitanos, a la classe treballadora, a la classe mitjana assalariada autòctona i la nova classe bohèmia i la nova classe mitjana (molt minoritàries al barri de La Torrassa) conformen el conjunt de grups socials perifèrics. Alhora, cal dir que, en aquest cas, no es produeix l'emulació de comportaments culturals dels grups centrals per part dels perifèrics, com sí que passa a escala metropolitana.

L'estètica com a ideologia i com a mecanisme de distinció/exclusió social

Si la imatge és missatge, la roba també ho és. Atenent al primer cas, i en referència a una anàlisi efectuada a escala barcelonina i metropolitana, els corresponents grups socials centrals utilitzen l'estètica com a distinció i, alhora, com a exclusió social. Així, l'estètica determina, en termes generals, qui "pertany" a aquests grups socials centrals i qui "no hi pertany". La coincidència en l'espai físic urbà dels qui "pertanyen" i dels qui "no hi pertanyen" pot arribar a crear espais de fricció subcultural –de fricció entre estils de vida diferents–, tal com passa en l'oci nocturn metropolità, per exemple (NOFRE, 2008b). Aquest ús de l'estètica com a distinció/exclusió social difereix de l'ús que en fan els diferents grups socials centrals dels suburbis de Barcelona, per exemple, on hi prima l'apropiació simbòlica de territori urbà (MONNET, 2002).

47

En el cas del barri de La Torrassa, els mecanismes de distinció social dels grups socials centrals constitueixen un mitjà reproductiu d'afirmació i reconeixement social dins el barri: se cerca una posició privilegiada dins l'espai jeràrquic de les relacions de poder entre els joves del barri. Es tracta, doncs, d'un procés emmarcat en el conjunt de mecanismes de puresa i seguretat de la comunitat. Alhora, els signes de distinció social –pertanyents a altres grups o comunitats socials– no han d'arribar a constituir cap tipus d'amenaça a la microestructura social establerta del barri ni tampoc no ha de suposar un "desafiament simbòlic" als codis de valors i de comportament associats a les pràctiques socials quotidianes, reproduïdes des del grup central.

Ara bé, els grups socials perifèrics utilitzen l'estètica com a ideologia (KONG, 1995), la qual expressa alteritat respecte dels grups socials centrals i les seves pràctiques socials quotidianes. Alteritat també, i molt especialment, als productes culturals consumits des de la "centralitat" i que, a escala barcelonina i metropolitana, representen "l'oficialitat". Alhora, aquesta alteritat comporta, implícitament i inevitablement, una certa "distinció", no en el sentit classista del terme únicament, sinó també per pura diferenciació estètica. Tot plegat permet, mitjançant l'observació continuada de l'espacialització de les pràctiques socials quotidianes de joves amb una estètica i un consum cultural similar, poder cartografiar els límits espacials –de manera aproximada, però– dels àmbits quotidians de cada grup social.

5. Una proposta de tipologia de joves a l'àmbit metropolità de Barcelona

5.1 Els grups socials centrals

5.1.1 La nova classe mitjana metropolitana de Barcelona

48

Un repàs a la bibliografia acadèmica permet definir, en termes generals, la nova classe mitjana. Una de les millors definicions de nova classe mitjana és la realitzada per John Goss (1999). Segons l'autor, aquest nou grup social el formen joves-adults amb unes pautes de consum cultural que denoten que els seus estils de vida i els seus valors culturals s'emmarquen de ple en el que s'anomena *postmodernisme*. No posseeixen els mitjans de producció ni són propietaris del seu treball, però tenen cert control sobre els processos de producció i sovint reclamen una propietat intel·lectual d'aquests productes.

El seu territori cultural és definit per un conjunt de gustos específics (especialment en l'àmbit de la gastronomia), l'estil de vida, l'expressió personal i corporal, la sexualitat i un ambient quotidià amb elevats índexs de qualitat de vida. Tot plegat s'expressa en el consum quotidià de cosmopolitisme, marques de disseny, telèfons mòbils d'última generació i ostenten visiblement expressions corporals associades al que s'ha anomenat recentment *metrosexualitat*. La distinció de classe es basa no tant en l'acumulació de capital econòmic, cultural o social sinó en la qualitat d'allò que consumeixen. Més enllà d'aquestes consideracions, Miriam Greenberg (2000) afirma que la nova classe mitjana urbana la formen individus que són els fills del *baby boom* [també del període immediatament posterior, entre finals de la dècada dels anys setanta i principis dels vuitanta], tenen un elevat capital cultural i econòmic i, molt especialment, duen estils de vida orientats cap al consum, i són políticament conservadors.

En el cas específic de la realitat metropolitana de Barcelona, l'*Enquesta Metropolitana de Barcelona* de l'any 2000 assenyalava que hi ha tres capes que conformen la categoria de nova classe mitjana. Són els directors d'empreses i gerents amb alts nivells d'ingressos, els tècnics alts i mitjans i els professionals liberals, tots amb elevats nivells d'ingressos. A l'*Enquesta* s'afirma que...

(...) la nova classe mitjana de la regió metropolitana de Barcelona és el grup en expansió no solament des del punt de vista numèric, sinó també pel que fa al seu paper social, a la seva importància creixent en la definició d'una forma de vida en aquest àmbit territorial. L'any 2000 és el grup més poderós, el més culte, el que, en molts aspectes,

té més recursos econòmics i de tot tipus, més xarxes de connexió i de participació, més influència social. És, en certa manera, el grup característic de la nostra societat, aquell que creix i s'hi desenvolupa, mentre que altres grups, com la petita burgesia o la classe treballadora industrial (...) ara no poden ocupar posicions hegemòniques⁹.

Tenen un fort component catalanista i un molt elevat capital educatiu. Així ho expressa l'estudi realitzat per Demoscopia i titulat *Percepcions de nivell de vida i actituds davant la política*, encarregat pel Centre d'Estudis d'Opinió i presentat l'abril de 2007. "Si usted tiene dinero es catalanista" és el titular, certament provocatiu, de la notícia referent a l'enquesta apareguda el 20 d'abril de 2007 al diari *El País*. Però tot i el grau de provocació contingut en el titular d'aquesta notícia, no deixa en segon terme el fet que el que acaba distingint els membres de la nova classe mitjana de la resta són unes pautes de consum cultural "selectes", ben diferenciades de la resta. En el camp de l'oci nocturn de la ciutat de Barcelona, són clients habituals dels Restaurants & Lounge Clubs, com Shoko, Carpe Diem Lounge Club, Danzatoria, Danzarama, i clubs selectes com Sutton-The Club, CatWalk, La Villa, Elephant o les sessions de Black Batukada dels diumenges a la nit a la Sala Bikini, per posar alguns exemples (NOFRE, 2008b).

49

5.1.2 La nova classe bohèmia metropolitana de Barcelona

D'aquesta nova classe mitjana sorgeix –amb el mateix poder dominant sobre la producció cultural i, per tant, sobre la producció d'espai urbà a la ciutat contemporània– l'anomenada *nova classe bohèmia* (LOYD, 2000), o el que el sociòleg francès Pierre Bourdieu (1984) anomenà *els nous intermediaris culturals*. Aquesta fracció de classe, formada per joves i joves-adults, és liderada per aquells residents urbans que associen llocs marginals a la innovació en matèria de producció cultural.

Les pautes de consum de béns i serveis són semblants a la nova classe mitjana, però les pautes de consum de productes culturals tenen un elevat índex de bohemització elitista: transformen el que és *underground* en mercaderia vàlida per a l'acumulació de capital cultural, que els distingeix de la resta de grups socials urbans. L'estètica quotidiana dels individus de la nova classe bohèmia de Barcelona està basada en peces i complements de vestir de marques que han pres l'estètica *hippy* i l'han dotat d'un alt valor afegit.

⁹ Subirats, M.; Sánchez, C.; Domínguez, M. "Classes socials i estratificació", a *l'Enquesta Metropolitana de Barcelona (2000)*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. P. 223

En el camp de l'oci nocturn, la nova classe bohèmia té dos territoris ben definits, Gràcia i Ciutat Vella (el Born i el Raval Nord), que és on es concentra l'oferta d'oci nocturn destinat a aquest segment de la població. A tall d'exemple, hi destaquen el restaurant Kibuka i els bars musicals l'Heliogabal i el Bonobo al barri de Gràcia; Berimbau, Borneo i Al Borne del Mar al Born; i el Mamma Cafè, Bar Ra, Almirall o Ce Bar al Raval Nord (NOFRE, 2008b).

50

5.1.3 La nova classe creativa de l'àmbit metropolità

Paral·lelament a la nova classe bohèmia, neix de la nova classe mitjana una nova classe "creativa" (FLORIDA, 2000), la qual demana interacció social i cultural i vida urbana diversa i "autèntica", única, plena d'emocions escenificades en un marc dominat per edificis històrics de barris consolidats i plens d'atributs culturals específics, o embellits per escenes musicals múltiples; una escena en què domina la mescla entre l'antiguitat i la renovació. Es tracta d'un grup social format per joves-adults que demanen "creació de ciutat" en comptes de "consum de ciutat", els membres dels quals poden ser emmarcats, com els de la nova classe bohèmia, dins el grup dels anomenats *nous intermediaris culturals*.

En aquest sentit, s'identifiquen accions encaminades a satisfer aquestes demandes, com el clúster cultural de la plaça dels Àngels de Barcelona, o el nou projecte de clúster cultural de la plaça de les Glòries. La nova classe "creativa" de Barcelona no utilitza l'estètica de manera expressa per reproduir distinció social. En canvi, els individus que en formen part tenen un elevat capital cultural. A tall d'exemple, solen formar part d'aquest grup les persones joves i joves-adults ben remunerats que treballen i/o col·laboren en equips d'especialistes públics i privats. En matèria de consum d'oci nocturn, presenten les mateixes pautes que la nova classe bohèmia.

5.1.4 La classe mitjana-alta tradicional

Boschken (2003) afirma que les ciutats globals es diferencien de les que no ho són –a banda de la pròpia connectivitat de cada ciutat– per l'elevada presència d'individus de classe mitjana-alta. Considera que els membres de les classes mitjanes-altes tradicionals, formats per adolescents, joves i joves-adults, es caracteritzen per tenir un capital educatiu molt elevat, el qual els permet obtenir un capital econòmic també molt elevat.

Els membres d'aquesta classe social presenten un consum cultural orientat cap el multiculturalisme acompanyat d'un cert gust "selectiu". Atenent-se a les variables *educació, posició social i ingressos*, es pot afirmar que, més concretament, els joves-adults de les classes mitjanes-altes "tradicionals" són membres dels directius de grans empreses, institucions de l'Estat i de les ONG. Utilitzen l'estètica també per distingir-se socialment de la resta, no només d'aquella referent a la indumentària, sinó a d'altres elements quotidians, com són l'habitatge i el cotxe.

51

Alhora, els adolescents, joves i joves-adults de les classes mitjanes-altes tradicionals barcelonines –i també metropolitanes– reproduïxen la seva distinció social també a través d'anar de viatge (que té un pes significatiu segons *l'Enquesta de Joventut de Barcelona* de l'any 2003) i de la localització i estètica de capital immobiliari familiar d'ús no quotidià.

En matèria de consum d'oci nocturn difereixen una mica dels individus de nova classe mitjana, ja que tot i coincidir en certs espais d'oci nocturn, com Danzatoria o Elephant, La Villa, etc., prefereixen sortir per àrees d'oci nocturn tradicionalment freqüentades per aquestes classes mitjanes-altes tradicionals, els membres dels quals són anomenats popularment com a *pijos* i *pijes*. En aquest sentit hi destaquen les àrees conegudes com Marià Cubí, Tuset, el tram del carrer Muntaner entre Travessera de Gràcia i avinguda Diagonal, el centre històric de Sarrià i el tram del carrer Numància comprès entre l'avinguda Diagonal i General Mitre (NOFRE, 2008b).

5.2 Les classes mitjanes assalariades de l'àmbit metropolità de Barcelona

Les classes mitjanes assalariades del conjunt de l'àmbit metropolità de Barcelona no destaquen per presentar una posició social dominant. Tot i així, la seva centralitat rau en el fet en què la terciarització de l'economia urbana, juntament amb l'accés massiu a estudis universitaris, la popularització d'aquests estudis entre els fills de les classes treballadores de Barcelona i la seva àrea metropolitana, i la precarització del mercat laboral han produït l'expansió de les capes mitjanes-baixes, assalariades als darrers anys.

Aquesta situació ha estat afavorida també pel procés de descens social *en bloc* arran de la precarització social que ha afectat tant els joves i joves-adults com els majors de 50 anys de les classes mitjanes-altes tradicionals barcelonines i metropolitanes des de principis dels anys noranta, fet que va precipitar un procés de desclassament *en bloc*

en les seves respectives llars, fenomen invisible a primer cop d'ull però evident amb una visió de conjunt dels últims quinze anys.

52 Així, i com a resultat de tot plegat, la posició social dels adolescents, joves i joves-adults de classe mitjana baixa (assalariada) a l'àmbit metropolità de Barcelona dista molt de l'acomodament que gaudeixen els grups homònims d'alguns dels països del nord d'Europa. En el cas de la realitat metropolitana barcelonina, es tracta d'un grup social amb uns valors culturals allunyats de les últimes tendències del postmodernisme (del postmaterialisme, si es prefereix) cosmopolita.

Com que la nova classe mitjana no posseeix els mitjans de producció ni són propietaris del producte del seu treball, però a diferència de la primera, tampoc no tenen cap tipus de control sobre els processos de producció, i els neguen la possibilitat de reclamar una propietat intel·lectual del producte final derivat del procés on han participat. Tot i ser també els últims fills del *baby boom* o del període immediatament posterior (finals dels anys setanta i principi dels vuitanta) no tenen un capital educatiu tan elevat i no estan ben remunerats.

Estèticament presenten una imatge nefastament anomenada *normal*, tot i que una lectura deconstructiva de l'adjectiu aplicada a les persones admetria possibles interpretacions entorn els conceptes *correcció* i *incorrecció* en l'ètica i l'estètica de l'individu, o fins i tot anant més enllà, interpretacions sobre aparentar i ser "bon ciutadà" o "mal ciutadà". No és objecte d'aquest capítol, però, desenvolupar aquestes reflexions, tot i que sí que s'ha cregut oportú presentar una breu reflexió crítica envers l'aplicació a les persones del concepte *normalitat*.

Els membres adolescents, joves i joves-adults de les classes mitjanes assalariades presenten un consum relativament massiu de productes culturals oficials, especialment en matèria de música i oci nocturn. En aquest sentit, solen sovintejar locals ubicats als centres històrics de les ciutats suburbials i metropolitanes de Barcelona. En el cas de la capital catalana, solen freqüentar alguns locals de l'àrea central de l'eixample barceloní i alguns altres locals situats en àrees tradicionalment orientades cap a les classes mitjanes-altes barcelonines, com els trams compresos entre l'avinguda Diagonal i la Travessera de Gràcia dels carrers Tusset, Aribau, Muntaner, Casanova, així com també la zona popularment coneguda com *Marià Cubí* (NOFRE, 2008b).

5.3 Els grups socials perifèrics

5.3.1 Els joves immigrants extracomunitaris

Tot i que en algunes àrees urbanes l'estoc d'immigrants d'origen extracomunitari que estan empadronats actualment supera el 30% (com al districte de Pubilla Cases de l'Hospitalet de Llobregat, per exemple)¹⁰, els adolescents, joves i joves-adults immigrants tenen una visibilitat que està relacionada amb la intensitat i la freqüència en l'ús de l'espai públic en comparació amb la població autòctona. Promouen la seva pròpia classe de racionalitat i d'ordre, establint de manera individual i també col·lectiva una mateixa idea d'estratègia vital. Malgrat tot, enfront dels nous mecanismes d'apropiació simbòlica del territori urbà reproduïts pels joves immigrants de Barcelona i els seus suburbis, eclosiona una crisi de l'espai d'ús públic que afecta tant als col·lectius autòctons com immigrants, en plena ineficàcia, a voltes expressa, de les polítiques públiques d'habitatge i d'integració social.

Davant d'aquesta situació, cada col·lectiu jove immigrant estableix una relació vinculant entre puresa de la comunitat i seguretat, que comporta una desaparició de vincles socials i de falta de compromís amb la societat autòctona, així com amb d'altres col·lectius immigrants, culturalment diferents i amb orígens geogràfics també força diferenciats. Aquest desig de puresa, com a mecanisme de resposta davant l'ecologia de la por que domina la quotidianitat urbana dels joves immigrants a Barcelona i els seus suburbis, comporta una progressiva etnificació de l'espai d'ús públic i, fins i tot, una etnificació dels espais de consum (NOFRE, 2006). Alhora, aquests mecanismes de puresa i seguretat de la comunitat (i de l'individu) es visibilitzen en part a través de l'estètica, adaptada en bona part de l'estètica *hip-hop* dels joves llatinoamericans de les grans ciutats nord-americanes.

En matèria d'oci nocturn, aquesta etnificació dels espais de consum es produeix de manera molt visible. Durant els últims cinc anys han aparegut locals d'oci nocturn orientats cap a un tipus de consumidor llatinoamericà, principalment. Malgrat tot, es tracta d'una oferta que presenta uns elevats índexs de classisme i, consegüentment, de segregació social i espacial. A tall d'exemple, mentre la comunitat brasilera –amb un poder adquisitiu per sobre de la mitjana del col·lectiu immigrant extracomunitari, sempre en termes generals– ha establert una densa xarxa de locals d'oci nocturn

¹⁰ Informació facilitada pel Departament d'Estadística de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat (2006).

(Mojito Club, p.e.) i organitza festes per a la nova classe mitjana cosmopolita global de pas per Barcelona (Black Batukada Sessions els diumenges a la Sala Bikini, p.e.), les comunitats peruana i equatoriana han establert la seva pròpia xarxa de locals d'oci nocturns ubicats, sobretot, en àrees urbanes ben consolidades –com la sala Agapito, al barri de Sants– i, fins i tot, en els suburbis, com la sala Caribe Caliente del barri de Collblanc (NOFRE, 2008b).

54

5.3.2 Els cholos

En el cas de Barcelona el fenomen dels *cholos* i les *cholas* eclosiona tot just començar la dècada dels 90, i és, essencialment, un fenomen sociològic creat, representat i (re)produït fonamentalment per les noies dels barris de classe obrera de l'àrea metropolitana entre 13 i 25 anys. Els *cholos* i les *cholas* adopten l'estètica i l'ètica (tradició, llei i respecte) dels gitanos ja que aquests últims representen "l'alteritat" al sistema de valors i símbols del grup dominant hegemònic que consideren ells, els paios (NOFRE, 2007). És un fenomen que visibilitza, sobretot, un conflicte entre classes, i més específicament, un conflicte entre grans estils de vida, entre subcultures: l'estil de vida de les noves classes mitjanes, postmoderna, cosmopolita, *cool*, i l'estil de vida de la classe treballadora jove.

També és un conflicte entre fills de la immigració espanyola dels anys cinquanta i setanta del segle XX –fonamentalment de classe treballadora– i fills de la classe mitjana propietària catalana, de la classe menestral, i sobretot dels sectors dirigents catalanistes. És, alhora, un conflicte que presenta una contraposició del tipus "ciutat central – noves classes mitjanes" versus "suburbis – classe treballadora".

En aquest sentit, els *cholos* i les *cholas* reivindiquen una "alteritat suburbana" enfront de la identitat reproduïda des de la ciutat central a partir d'una demanda de productes culturals absolutament diferenciats dels (re)produïts per la nova classe creativa. És una demanda força polititzada en uns primers moments, molt vinculada a un ressorgiment del neofeixisme, però que, en tot cas, és una demanda de simbologia nacionalista espanyola. Són productes culturals pertanyents als camps de la música, la llengua, la gastronomia, l'oci, la roba i l'ús de l'espai (NOFRE, 2008a).

En matèria d'oci nocturn, els *cholos* i les *cholas* freqüenten locals ubicats en polígons industrials dels suburbis de Barcelona i de municipis perifèrics, així com aquells locals d'oci nocturn ubicats en centres comercials suburbials. Són locals on es visualitza una certa fusió

entre les demandes culturals en matèria d'oci nocturn dels immigrants llatinoamericans i les dels *cholos* i *cholas*, especialment pel que fa a la música (NOFRE, 2008b).

5.3.3 La classe treballadora jove autòctona

Per motius familiars, per la mateixa posició dins el sistema productiu de cada individu o bé per la suma de tots dos factors, la classe treballadora jove autòctona metropolitana de Barcelona la formen els adolescents, joves i joves-adults nascuts a Catalunya residents, majoritàriament, en barris amb rendes baixes del municipi de Barcelona i els seus suburbis. Provenen de llars amb un baix capital educatiu i econòmic, tot i que no pertanyen al grup social dels *cholos* i *cholas*, comentat anteriorment. Cal dir, però, que alguns dels membres de la classe treballadora jove autòctona metropolitana arriba a cursar estudis universitaris, tot i que l'elitisme i classisme de l'acadèmia catalana els prohibeix participar-hi més enllà del seu pas com a estudiants.

Segons l'*Enquesta Metropolitana de Barcelona* corresponent a l'any 2000, conformen aquest grup treballadors joves no qualificats, empleats administratius, treballadors qualificats i alguns tècnics mitjans, cosa que suggereix aquell desclassament *en bloc* que la classe mitjana propietària i les classes mitjanes-altes tradicionals barcelonines i metropolitanes ha patit a finals dels anys 90. Cal assenyalar, com, efectivament, aquesta sistematització presentada per l'*Enquesta Metropolitana* no inclou aquells adolescents que viuen en llars amb rendes baixes i que, per motius de posició social del cap de família i de la resta de membres, es veuen inclosos en aquest estrat social.

Tot i la precarització de les condicions i l'espai laboral, generen amb més rapidesa que la classe mitjana assalariada autòctona un cert nivell d'estalvi gràcies a no poder emancipar-se de casa dels pares: tot plegat els permet emular pautes de consum similars a les capes mitjanes metropolitanes. El seu estil de vida està basat en la visualització de les seves propietats més simbòliques –de manera anàloga als *cholos*–, com ara el cotxe, l'ordinador i el mòbil i la parella –hi romanen encara actituds masculines invisibilitzades–, però no exterioritzen cap reivindicació de cap alteritat suburbana, ni molt menys polititzada, a través de la diferenciació en el consum de determinats productes culturals, tal com passa amb els *cholos*.

Els que poden permetre's estalviar gràcies al fet que viuen en una llar amb més d'un sou –bàsicament aquells que encara no s'han emancipat– emulen els comportaments de la nova classe mitjana a través, també, del consum d'oci nocturn (NOFRE, 2008b).

Malgrat començar la nit anant a sopar, les opcions escollides no solen passar per la gastronomia postmoderna, sinó que s'opta per una gastronomia "familiar", propera. Així, anar de tapes esdevé una pràctica social que caracteritza un dels moments de l'oci nocturn de la classe treballadora jove autòctona: en aquest cas, es tracta d'una opció despolititzada, al contrari que passa amb el grup social dels *cholos*.

56 L'existència d'una demanda potencial significativa i espacialitzada als suburbis de Barcelona ha fet que des dels centres comercials suburbans s'ofereixi aquesta opció gastronòmica, com, per exemple, a La Maquinista o al Centre Comercial Llobregat. La classe treballadora autòctona és la protagonista de l'oci nocturn als polígons industrials dels antics municipis del Pla de Barcelona, així com dels actuals municipis de la primera corona metropolitana. La classe treballadora jove autòctona que té prou recursos participa també a la nit orientada als grups socials centrals, cosa que produeix algunes friccions subculturals, sovint invisibles (NOFRE, 2007; 2008b).

5.3.4 Grups minoritaris: punks, okupes, heavys, gòtics, rockers

La música ha servit al llarg de la història, i serveix encara avui dia, per exercir l'hegemonia des del poder. Però també per expressar protesta, resistència a l'exercici d'aquest poder mitjançant la realització d'estils de vida concrets (KONG, 1995; HUQ, 2003; BROWN, 2003). Malgrat tot, l'absoluta mercantilització de tots els productes culturals fa que, avui dia, les anomenades *resistències* no siguin quelcom aliè al sistema, sinó que hagin estat progressivament apropiades, transformades i assimilades pel mateix sistema per tal d'oferir uns determinants espais socials de dissidència "controlada".

Aquests cinc grups socials d'adolescents, joves i joves-adults esmentats al subtítol representen una minoria en el conjunt dels grups socials tant a escala metropolitana com a escala inframunicipal. Constitueixen, doncs, grups socials perifèrics. Malgrat la seva perifericitat, cal tenir en compte que no provenen de classes treballadores autòctones, malgrat els orígens suburbials del punk i el rock'n'roll de finals dels anys 70 a Barcelona. Basen la seva identitat col·lectiva (i, per tant, individual) la basen en una determinada estètica i en un elevat consum de determinats productes culturals oferts des de la indústria cultural. Així doncs, la gran majoria no pertany a la classe treballadora autòctona sinó a capes mitjanes de la societat metropolitana.

El consum d'oci nocturn d'aquests grups socials de joves sol presentar una forta segregació espacial voluntària, expressa. La demanda d'aquest tipus d'oci nocturn ha

fet ecllosionar una xarxa de locals en àrees urbanes consolidades, sovint en centres històrics dels antics municipis del Pla de Barcelona (NOFRE,2008b).

5.4 Grups socials perifèrics derivats de la classe mitjana-alta tradicional

5.4.1 Els skaters

L'estètica dels adolescents i joves de la classe mitjana tradicional no és homogènia. Així, certs grups d'adolescents i joves que pertanyen a aquesta classe adopten una estètica diferent per tal de diferenciar-se de la "tradicionalitat" que caracteritza els grans grups adults i vells d'aquesta classe. Els *skaters* adopten l'estètica dels *surfers* i l'adapten a l'univers urbà cosmopolita.

Vestir peces de roba de marques de disseny com *Quicksilver* dota de valor afegit el capital cultural i social de l'individu i el distingeix socialment enfront de la resta. Aquesta voluntat de distinció social, però, es transforma a mesura que progressa l'itinerari vital individual, mentre que es desenvolupa, a la vegada, un estil de vida diferent si l'individu opta per continuar identificant-se amb aquest grup.

Els adolescents *skaters* s'identifiquen amb una esquerra acomodada "nacionalista" o, fins i tot, "independentista", i presenten reivindicacions postmaterialistes, allunyades de les reivindicacions basades en la lluita de classes i la millora de les condicions de vida de la classe treballadora urbana. De fet, aquesta component "catalanista" es veu reforçada pel fet que els *cholos* identifiquen els catalanistes/independentistes (anomenats per ells *catalufos*) com aquells que vesteixen amb estètica *skater*, usen com a primera llengua habitual el català, consumeixen productes de la indústria cultural "oficial" amb una clara simbologia catalanista associada i duen el típic pentinat popularment anomenat a l'àmbit anglosaxó *stylishly scruffy*.

Ara bé, els *skaters* joves, majoritàriament amb capital educatiu elevat, adopten posicions també d'esquerra acomodada, però "cosmopolita": sumades a les reivindicacions postmaterialistes, cal afegir reivindicacions de justícia social a escala global però no local. D'altra banda, si en l'època adolescent expressaven una certa simpatia pel catalanisme, la perden a mesura que entren a l'etapa jove-adulta.

5.4.2 Els indepes (independentistes)

Es tracta d'un grup social fortament dividit segons l'eix esquerra-dreta i segons l'edat. En el cas dels adolescents i joves, es tracta d'un grup social format per individus de

menys de 25 anys i que sol estar vinculat a les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya i a grups polítics minoritaris similars. En canvi, els joves-adults independentistes invisibilitzen més la seva acció a l'espai urbà d'ús públic i tendeixen a simpatitzar i fins i tot, de manera molt minoritària, a participar en les Candidatures d'Unitat Popular.

58 El procés d'immersió en la vida adulta –especialment a partir de la incorporació més o menys estable en el món laboral– i una certa “ecologia de la por”, la qual augmenta a mesura que s'abandona l'etapa de la joventut per passar a l'adulta, fan que l'estètica de l'individu evolucioni segons evoluciona el seu itinerari vital.

A més a més, l'estètica presenta una clara diferenciació segons l'eix ideològic esquerra-dreta. Si bé els independentistes que se situen en una posició ideològica en l'entorn d'una esquerra acomodada presenten una estètica similar al moviment *hippy*, fins i tot *okupa*, els que se situen en un entorn ideològic de centre-dreta o dreta presenten una estètica més d'acord amb la “tradicionalitat” de les classes mitjanes-altes de Barcelona. Una part significativa dels independentistes, però, presenten afinitats ideològiques amb la plataforma conservadora *Reagrupament.cat*.

El suport que els prové dels suburbis de Barcelona, així com de la mateixa capital catalana, representa una resposta de les classes benestants catalanistes dels municipis del Pla de Barcelona i de l'àmbit metropolità enfront dels processos de pèrdua d'influència i centralitat en la vida social, econòmica, cultural i política d'aquests municipis i del país. Les pintades contra els xarnegos aparegudes recentment al centre històric d'Horta, al barri de Badal a l'àrea més propera a La Torrassa o fins i tot a Olesa de Bonesvalls indiquen l'eclosió d'un feixisme en llengua catalana no organitzat políticament de manera clara, però que respon, en part, a la transversalitat de les problemàtiques urbanes d'avui dia que ja no són exclusives de la classe treballadora jove sinó també dels fills de les classes mitjanes.

Pel que fa a les pautes en l'oci nocturn, els *indepes* solen freqüentar locals o bé localitzats a Ciutat Vella o bé als centres històrics, tant dels antics municipis del Pla de Barcelona com dels actuals municipis suburbials.

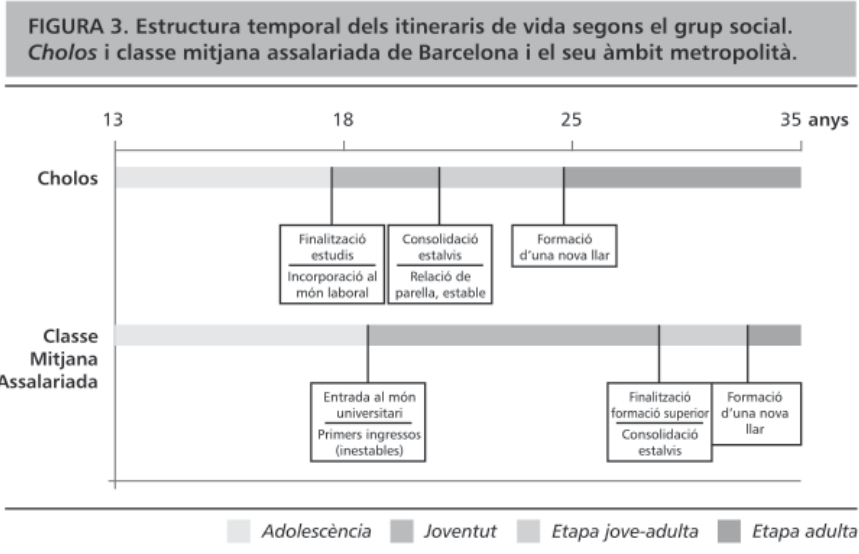
6. Els itineraris de vida individuals i col·lectius. Una comparació entre grups socials

L'estructuració dels itineraris de vida resta ben lluny de ser cartesiana. L'*ecologia de la por*, suggerida pel sociòleg nord-americà Mike Davis (2001), ha esdevingut recentment una de les característiques fonamentals en la transició cap a l'etapa adulta del propi

individu, cosa que impregna de conservadorisme els comportaments individuals i col·lectius en les societats postfordistes d'avui dia. Alhora, aquesta *ecologia de la por* es veu constantment alimentada per la inseguretat de la supervivència de l'individu tant en el present com en el futur. De fet, el procés de fer-se adult està basat, en termes generals, en tres esdeveniments majors: la finalització dels estudis, l'entrada de manera més o menys estable al món laboral i la formació d'una llar nova.

Amb la finalitat d'entreveure problemàtiques i necessitats de cada grup social derivades de cada moment vital, seguidament es proposarà prendre com a punt de partida referencial una divisió dels itineraris de vida dels joves segons la seqüència *adolescència-joventut-etapa jove-adulta*. Alhora, cal considerar que cada etapa comporta implícitament una sèrie de necessitats, unes demandes, les quals presentaran diferències segons el grup social al que pertanyi l'individu. En paral·lel, cal considerar també la temporalitat de cada etapa, la qual varia segons el grup social. Així doncs, la simplificació i construcció d'uns itineraris vitals "tipus" pot resultar útil per detectar problemàtiques transversals intergrupals i intergeneracionals.

En aquest sentit, es proposa considerar un grup social central significatiu, fins i tot perceptivament majoritari (la classe mitjana assalariada) i un grup social perifèric, també perceptivament significatiu, majoritari en algunes àrees urbanes (els *cholos*), com a exemples de les diferències en els itineraris vitals "tipus" d'aquests dos grans grups socials.

Font: Elaboració pròpia (2008)

Els *cholos* i les *choles* comencen a treballar més aviat que la classe mitjana assalariada, al voltant dels 16-18 anys, tot i que les noies tenen tendència a treballar en llocs poc qualificats de la branca professional de la imatge i l'estètica personal. D'altra banda, volen emular l'èxit dels pares si la família ha estat estable al llarg del temps, ja que el propi "clam familiar" representa la imatge d'una relativa felicitat.

60 Si la família s'ha desestructurat, els *cholos*, per una barreja de desig propi i obligatorietat de les circumstàncies, esdevenen caps de família, amb la consegüent sobrevaloració del seu rol a la llar. L'estil de vida, i, per tant, l'itinerari de vida que en deriva, és determinat per les obligacions familiars i personals, com l'edat considerada ideal per tenir el primer fill¹¹, però també pel nivell d'instrucció assolit: en els *cholos*, és molt menor que en les classes mitjanes assalariades i mitjanes-altes, en què el capital educatiu sol ser molt més elevat.

De fet, els estudis, pels *cholos* i les *choles*, són valorats com una forma d'aconseguir una feina millor –en aspectes qualitatius– i evidentment més retribució salarial. Per a ells, treballar és una forma de guanyar-se la vida exclusivament. En canvi, la realització personal a través del treball s'incorpora a la voluntat de guanyar diners en les capes mitjanes-altes de la societat metropolitana, especialment en aquelles feines que tenen a veure amb la creació, producció i gestió cultural o d'informació d'alt valor afegit.

L'adquisició de més capital educatiu per part d'aquestes classes benestants inclou un allargament de l'etapa de joventut que no es produeix en el cas de la classe treballadora autòctona i la immigració. En aquestes classes socials, l'etapa de joventut, que caracteritza els primers temps de la incorporació al món laboral, deriva en una acumulació de capital econòmic que pot permetre, gràcies al suport familiar, formar una nova llar.

7. Què pensen els joves de Barcelona i del seu àmbit metropolità?

Una de les fonts d'informació, poc utilitzades però que conté una gran quantitat d'informació i de molt valor, és l'*Enquesta de Joventut de Barcelona* realitzada el 2002 i publicada el 2003 pel Departament d'Estudis i Avaluació de l'Ajuntament de

¹¹ L'interval d'edat desitjada per tenir el primer fill en el grup dels *cholos* i *choles* és dels 17 als 24 anys. En canvi, els *pijos* i les *pijes* desitgen tenir el primer fill entre els 25 i 34 anys. Dades corroborades per Marta Isach, del Departament d'Estudis i Avaluació de l'Ajuntament de Barcelona (març, 2006), arran de l'*Enquesta de Joventut de Barcelona 2003*. D'altra banda, el grau de coincidència entre el compliment del desig per tenir el primer fill i la realitat és més elevat en el grup dels *cholos*. Caldria posar especial èmfasi en el fenomen dels embarassos no desitjats en adolescents *cholas*.

Barcelona, de la qual en van ser els coordinadors Màrius Boada i Marta Isach. Tot i que en la mostra només foren considerats els joves de 15 a 29 anys residents a Barcelona, una primera extrapolació a escala metropolitana pot ser considerada com a vàlida.

En aquest sentit, l'Enquesta resulta de gran utilitat per les reflexions que es poden derivar sobre els valors dels joves, les seves opinions sobre el món laboral i de la utilitat del seu capital educatiu adquirit al llarg de la seva etapa de formació, els seus hàbits en el temps d'oci, els valors, l'aprovació o no de les polítiques de les administracions públiques en matèria de joventut i, sobretot, dels problemes socials que els afecten.

61

Una primera anàlisi permet apuntar certes hipòtesis futures de treball. D'una banda, les propostes que, amb posterioritat a l'Enquesta recollí el programa Joves i Nit de l'Ajuntament de Barcelona ja no eren acceptades per una considerable majoria del jovent de la capital catalana, especialment el jovent dels barris amb rendes baixes. Ni obrir les biblioteques, les instal·lacions esportives municipals de nit, els centres cívics, casals de joves ni centres culturals eren acceptats ja llavors com a alternativa al model d'oci nocturn hegemònic a Barcelona i tot l'àmbit metropolità.

D'altra banda, les problemàtiques socials dels joves barcelonins classificats segons el seu districte de residència vénen encapçalades per unanimitat per l'atur i els conflictes laborals. Tot i així, les problemàtiques secundàries presenten una diferenciació socioterritorial força clara. Segons la mateixa *Enquesta de Joventut de Barcelona de l'any 2003*, els joves dels districtes de Ciutat Vella, Les Corts i Nou Barris tenen com a segona preocupació la inseguretat ciutadana. Els joves dels districtes de Sants-Montjuïc, Gràcia, Horta i Sant Martí, els problemes derivats de la immigració; i els joves dels districtes de l'Eixample i Sant Andreu, l'accés a l'habitatge. Fins i tot els joves de Sant Gervasi, paradoxalment, tenen com a principal problema l'accés a l'habitatge. El segon, l'ordre geopolític internacional.

Sobta a primer cop d'ull que els joves de l'Eixample, Sant Gervasi i Sant Andreu ja tinguessin fa cinc anys com a primera o segona problemàtica en el seu moment vital l'accés a l'habitatge, i no els joves de Nou Barris amb una renda per càpita més baixa que aquests districtes citats. En aquest sentit, les peticions que realitzaven a l'Ajuntament de Barcelona els adolescents, joves i joves-adults que van participar en l'*Enquesta de Joventut de Barcelona* assenyalaven com a primera prioritat facilitar l'accés a l'habitatge. Com a segona petició, demanaven a l'Ajuntament millorar l'accés

a la feina i les condicions de treball. Només els de l'Eixample i Gràcia van optar per situar com a segona petició l'augment d'ajudes econòmiques.

Aquesta petició es troba en la línia de recerca en la qual se situa aquest capítol. De fet, s'identifiquen, actualment, dos problemes transversals, que afecten a diversos grups socials (excepte el de les rendes més elevades, amb una xarxa social densa i amb un suport familiar en forma de capital econòmic més important):

62

1. L'accés a l'habitatge i el manteniment de la propietat per motius econòmics
2. La precarització laboral, en forma de nivells baixos de sous i d'ambients de treball no idonis, agressius i fins i tot depressius

Apareix un altre problema transversal, tot i que molt més invisibilitzat, que és el temps com a recurs i la seva qualitat. Tot plegat pot comportar una problemàtica macroeconòmica estructural, ja que la suma de la proliferació de rendes baixes amb una menor disponibilitat de temps per a oci dificulta l'acte del consum.

A Barcelona, el consum quotidià i no quotidià presenta una clara diferenciació per edats, per classe social i, sobretot, per país de residència. A tall d'exemple, i segons la mateixa *Enquesta de Joventut de Barcelona*, a Ciutat Vella el consum quotidià se sosté gràcies també a consumidors no residents al districte. El consum de productes culturals "oficials" –com el teatre, per exemple– té un marcat component classista. Les classes amb rendes més baixes allarguen la freqüència del consum, i és un fenomen que comença a detectar-se a les classes mitjanes, sobretot pel que fa a roba i complements de vestir, calçat, lleure i oci nocturn.

Tot plegat és donat per una inseguretats del present i del futur, cosa que produeix un bloqueig de tots els projectes d'expansió i realització personal i col·lectiva. Aquesta problemàtica de caràcter transversal genera un pensament crític el qual adopta unes coordenades polítiques que se situen més enllà dels límits del sistema polític català, absolutament rígid. Els joves sí que estan polititzats, tant els que formen part dels grups centrals com els que formen part dels grups perifèrics de qualsevol de les àrees urbanes metropolitanes i centrals. *L'Enquesta de Joventut de Barcelona* corresponent a l'any 2003 ja detecta que aquells joves i joves-adults que no formen part de cap grup social satèl·lit d'alguna opció política legal no se senten identificats amb cap dels partits de l'arc parlamentari català, tot i posicionar-se majoritàriament a l'esquerra o centreesquerra, malgrat que també una minoria molt significativa o bé es declara apolítica o bé no contesta a la pregunta.

8. Conclusions

En aquest capítol s'ha presentat una proposta de tipologia de joves de Barcelona i el seu àmbit metropolità. S'ha pogut veure com l'estructura de l'espai social dels joves de la capital catalana i l'àrea metropolitana està formada per una sèrie de grups socials centrals (les noves classes mitjanes, les classes mitjanes-altes tradicionals i les classes mitjanes assalariades) i una sèrie de grups socials perifèrics (immigrants, *cholos*, classe treballadora autòctona, *heavys*, *rockers*...) els quals utilitzen l'estètica com a distinció/exclusió social i com a mecanisme de reproducció d'identitat personal i col·lectiva.

63

Ara bé, també s'ha esmentat el fet que aquesta composició varia segons l'escala d'anàlisi i les característiques socioeconòmiques i culturals del territori urbà. En aquest sentit, s'ha vist que el barri de La Torrassa de l'Hospitalet de Llobregat presenta una estructura de l'espai social dels joves absolutament diferent de la considerada a escala metropolitana.

Després de caracteritzar sumàriament cada un dels grups socials centrals i perifèrics, s'ha procedit a identificar diferències entre els itineraris de vida que caracteritzen els membres tant de la classe mitjana assalariada com els que pertanyen al grup de *cholos*, amb l'objectiu de realçar el fet que estils de vida diversos contribueixen a establir diferències a l'espai urbà entre grups socials.

Seguidament s'han presentat aquells resultats significatius continguts a l'*Enquesta de Joventut de Barcelona* corresponent a l'any 2003, que han permès identificar problemàtiques socials interclassistes transversals. En aquest sentit, se n'han identificat tres: 1) l'accés a l'habitatge i el manteniment de la propietat, 2) la precarització laboral, en forma de nivells baixos de sous i d'ambients de treball no idonis, agressius i fins i tot depressius i 3) l'ús del temps identificat com a recurs i la seva qualitat.

Cal doncs, encetar una nova manera de fer polítiques socials per als joves. Polítiques que han d'estar integrades amb la resta de polítiques públiques. Polítiques socials per a joves que atenguin no només les demandes de les capes mitjanes barcelonines i metropolitanes sinó que doni resposta també a les demandes i necessitats no cobertes de la classe treballadora i de la classe mitjana assalariada, en clar procés de precarització de les seves condicions de vida. Alhora, cal idear noves polítiques socials que permetin a l'individu, independentment de la seva classe social i el seu posicionament ideològic, que li permetin i li garanteixin no només el dret sinó l'èxit en la recerca de la felicitat, preocupació última de l'individu i de la societat.

Bibliografia

- ARNOLD, D. O. (1970). *The Sociology of Subcultures*. Berkeley: Glendessary Press
- BAUDRILLARD, J. (1970). *La Société de Consommation*. Paris: Gallimard
- BENNETT, A. (1999). "Subcultures or neo-tribes? Rethinking the relationship between youth, style and musical taste", a *Sociology*, 33(3): 599-617
- BOADA, M. et ISACH, M. (coord.) (2003). *Enquesta de Joventut de Barcelona (2002)*. Barcelona: Servei d'Avaluació i Estudis, Ajuntament de Barcelona
- 64 BOSCHKEN, H. L. (2003) "Global Cities, Systemic Power, and Upper-Middle-Class Influence", a *Urban Affairs Review*, 38 (6): 808-30
- BOURDIEU, Pierre. (1979). *La Distinction*. Éditions de Minuit, Le Sens commun. [Edició consultada: *La Distinción*. Santafé de Bogotá: Taurus, 2000]
- BROWN, A.R. (2003). "Heavy metal and subcultural theory: a paradigmatic case of neglect?", a MUGGLETON, D. et WEINZIERL, R. (eds.). *The Post Subculture Reader*. Oxford, New York: Berg, p. 209-22
- BUTLER, J. (1989). *Gender Trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge
- BUTLER, J. (1990). "Performative Acts and Gender Constituion : an essay in phenomenology and feminist theory", a ELLEN, S. (ed.). *Performing Feminisms: feminist critical theory and theatre*. Baltimore: The Johns Hopkins Press, p. 270-82
- BUTLER, Tim (1997). "The new urban intermediaries? The new middle classes and the remaking of London". *Journal des Anthropologs* 77/78, 83-97
- BÖSE, M. (2003). "'Race and class in the 'post-subcultural' economy", a MUGGLETON, D. et WEINZIERL, R. (eds.). *The Post-Subcultures Reader*. New York: Berg, p. 167-80
- CHAMBERS, I. (1985). *Urban Rythms: pop music and popular culture*. London: MacMillan
- CLARKE, G. (1981). "Defending Ski-Jumpers: a critique of theories of youth sub-cultures", a FRITH, S. et GOODWIN, A. (eds.). *On Record: rock, pop, and the written word*. London: Routledge, p. 81-96
- COHEN, S. (1970). *Folk Devils and Moral Panics: the creation of the mods and rockers*. Oxford: Blackwell
- COLUBI, P. (1997). *El ritmo de las tribus*. Barcelona: Alba Zoom
- CRESSEY, P.G. (1932). *The Taxi-Dance Hall*. New York: Greenwood Press
- CUNNINGHAM, H. (1980). *Leisure in the Industrial Revolution 1780-1880*. New York: St. Martin's Press
- DAVIS, M. (2001). *Control urbano: la ecología del miedo*. Barcelona. Virus Editorial
- FEIXA, C.; COSTA, C.; PALLARÉS, J. (eds.). 2002. "Movimientos juveniles. Grafitis, grifotas, okupas". Barcelona, Ariel
- FEIXA, C.; SAURA, J.R.; COSTA, C. (eds.) (2002). "Movimientos Juveniles. De la globalización a la antiglobalización". Barcelona: Ariel
- FLORIDA, R. (2000). *The rise of the Creative Class: and how it is transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books

- FLORIDA, Richard.; TINAGLI, Irene. (2004). *Europe in the Creative Age*. <http://www.creativeclass.org>
- FRITH, S. (1983). *Sound Effects: youth, leisure and the politics of rock'n'roll*. London: Constable
- GAMELLA, J.F; ÀLVAREZ, A. (1999). *Las rutas del éxtasis, Drogas de síntesis y nuevas culturas juveniles*. Barcelona: Ariel
- GIL CALVO, E.; MENÉNDEZ, E. (1985). *Ocio y prácticas culturales de los jóvenes*. Madrid: Instituto de la Juventud
- GORDON, M. M. (1947). "The Concept of the Sub-culture and its Application", reproduït a D. O. Arnold (ed.). *The Sociology of Subcultures* (1970)
- GOSS, J. (1999). "Modernity and Postmodernity in the Retail Landscape", a ANDERSON, K. et GALE, F. (eds). *Cultural Geographies*. Austràlia: Longman
- GREENBERG, M. (2000) "Branding cities: A Social History of the Urban Lifestyle Magazines". *Urban Affairs Review*, 36, 2:228-263.
- HABERMAS, Jürgen (1982). "Moderne und postmoderne Architektur". Conferència publicada originalment a *Die neue Unübersichtlichkeit*. Frankfurt a.M., Suhrkamp, p. 11-29
- HALL, S. (1980). "Encoding/decoding", a Centre for Contemporary Cultural Studies (ed.). *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79*. London: Hutchinson, p. 128-38
- HEBDIGE, D. (1979). *Subculture: The Meaning of Style*. London: Methuen
- HOMEL, R. et CLARK, J. (1994). "Predicting and preventing violence in clubs and pubs", a *Crime Prevention Studies*, 3:1-46).
- HUO, R. (2003). "Global youth cultures in localized sapces: the case of the UK new Asian dance music and French rap", a MUGGLETON, D. et WEINZIERL, R. (eds.). *The Post Subculture Reader*. Oxford, New York: Berg, p. 195-208.
- KONG, Lily (1995). "Popular music in geographical analyses Lily Kong", a *Progress in Human Geography*, 19,2: 183-98.
- LASÉN, A. (2000). "A contratiempo. Un estudio de las temporalidades juveniles". Madrid: CIS
- LASH, S. et URRY, J. (1994). "Economies of Signs & Space". London: Sage
- LAUGHEY, D. (2006). "Music & Youth Culture". Edinburgh: Edinburgh University Press
- LEY, David. (1997). "The New Middle Class and the Remaking of the Central City". Oxford: University Press
- LLOYD, R. (2000). "Grit as Glamour: Neo-Bohemia and Urban Change". Chicago: University of Chicago
- LÓPEZ, M.A. (2003). "Cultura e identidades juveniles modernas", a Benedicto & MORÁN (eds.). *Aprendiendo a ser ciudadanos. Experiencias sociales y construcción de la ciudadanía entre los jóvenes*. Madrid: Injuve, p.17-38.
- MAFFESOLI, M. (1996). "The Time of the Tribes: the of individualism in mass society". London: Sage
- MALBON, B. (1999). "Clubbing: dancing, ecstasy and vitality". London: Routledge

- McROBBIE, A. (1984). "Dance and social fantasy", a McROBBIE, A. et NAVA, M. (eds.). *Gender and Generation*. Basingstoke: MacMillan, p. 130-61
- MELGAR, M.L. 1971. "La juventud actual y el fenómeno hippy", a *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, 34: 39-55
- MONNET, N. (2002). "La formación del espacio público. Una mirada etnológica sobre el Casc Antic de Barcelona". Barcelona: Institut Català d'Antropologia. Barcelona
- MUGGLETON, D. (2000). *Inside Subculture: the postmodern meaning of style*. Oxford: Berg
- MUGGLETON, D. et WEINZIERL, R: (eds) (2003). *The Post-Subcultures Reader*. Oxford: Berg.
- MUÑOZ, A. (1985). "El ceremonial comunicativo y la expulsión de la palabra", a *Los Cuadernos del Norte*, Santander, 29: 32-38
- NOFRE, J. (2006a). "El problema de la vivienda y la inmigración en la periferia de Barcelona. El caso de La Torrassa", a CARRERAS, C. et FANI, A. (eds). *Barcelona - Sao Paulo, cara a cara. Procesos metropolitanos a la hora de la globalización*. Barcelona: Da Vinci. p.185-96
- NOFRE, J. (2007). "Resistències culturals a la Barcelona del segle XXI. Una aproximació quantitativa al fenomen dels *cholos* i les *cholas* des de la Nova Geografia Cultural". *Papers de la Fundació*, núm. 151, desembre 2007, p. 1-49.
- NOFRE, J. (2008b). *L'Agenda Cultural Oculta. Una deconstrucció de l'oci nocturn de Barcelona i els seus suburbis*. Tesis doctoral inscrita al Departament de Geografia Humana de la Universitat de Barcelona. Direcció: Dr. Carles Carreras i Verdaguer (en procés de redacció)
- NOFRE, J. (2008). "L'agenda cultural oculta. Una deconstrucció de l'oci nocturn de Barcelona i els seus auburbis". Barcelona: Universitat de Barcelona & Generalitat de Catalunya [tesi doctoral]
- NOFRE, J. (2009). "Centre i perifèria a la música urbana de Barcelona", a CARRERAS, C. (coord.). *Ciutat i literatura, una visió interdisciplinària*. (a la premsa) *para los tiempos de trabajo y de ocio*. Madrid: Injuve-Fad
- POLSKY, N. (1967). "Hustlers, Beats and Others". Hardmonsworth: Penguin. [Edició consultada de 1971]
- REDHEAD, S. (1997). *Subculture to Clubcultures*. Oxford: Blackwell.
- REDHEAD, S. (1993). *Rave Off: Politics and Deviance in Contemporary Youth Culture*. Aldershot: Avebury.
- ROBERTSON, R. (1988). "The sociological significance of culture: some general considerations", *Theory, Culture & Society*, 5 (1): 3-23.
- RODRÍGUEZ, E. et al. (2001). *Jóvenes y medios de comunicación. La comunicación*. Madrid: Injuve-Fad.
- RODRÍGUEZ, E.; MEGÍAS, I (2002). *Jóvenes y relaciones grupales. Dinámica relacional*. Madrid: Injuve-Fad.
- RODRÍGUEZ, E.; MEGÍAS, I (2003). *Jóvenes entre sonido. Hábitos, gustos y referentes musicales*. Madrid: Injuve-Fad.
- RODRÍGUEZ, F. (ed.). (1989). *Comunicación y lenguaje juvenil*. Madrid: Fundamentos
- ROMANÍ, O. (1982). "Droga i subcultura. Una història cultural del 'haixix' a Barcelona (1960-1980)". Barcelona: Universitat de Barcelona [tesi doctoral]

- ROMANÍ, O.; FEIXA, C. (2002). "De Seattle 1999 a Barcelona 2002. Moviments socials, resistències globals", a *Revista d'Etnologia de Catalunya*. Barcelona, 21: 72-95
- SALCEDO, E. (1974). "Integrats, rebels i marginats. Subcultures juvenívoles al País Valencià". València: L'Estel
- SINGH, A. (2000). "Live, streaming subculture", a *Springer*, 3:17
- STAHL, G. (1976). "Youth Subcultures in Post-War Britain". London: Hutchison
- SUBIRATS, M.; SÁNCHEZ, C.; DOMÍNGUEZ, M. "Classes socials i estratificació", a *Enquesta Metropolitana de Barcelona (2000)*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona
- THOMSEN, S. (1997). "A top night: Social protest, masculinity and the culture of drinking. violence", a *British Journal of Criminology*, 37(1): 90-102
- THORNTON, S. (1995). "Club Cultures. Music, Media and Subcultural Capital". Cambridge: Polity Press
- TRÍAS MERCANT, S. (1967). "Apuntes para una clasificación de grupos juveniles", a *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, 13: 61-95
- DDAA. *Enquesta Metropolitana de Barcelona (2000)*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona
- WEINZIERL, R. (2000). "Fight the Power: A Secret History of Pop and the Formation of new Substreams". Vienna: Passagen-Verlag
- WYNNE, Derek. (1998). "Leisure, lifestyle and the new middle class. A case of study". London: Routledge